

Josep Plandiura, l'escultor del ferro s'instal·la a Parets

Peça escultòrica al taller de Plandiura

“Sóc un treballador de l'art”

Així es defineix l'escultor català Josep Plandiura (Taradell, 1943). Fa unes setmanes, la Revista Parietes va fer una visita al taller d'aquest escultor té des de fa més d'un any a la masia de Can Serra del casc antic de Parets del Vallès. Plandiura, home afable i que explica la seva forma de fer i de ser amb total bondat, vol deixar clar que ell no es considera un artista, ja que aquest concepte descriptiu pot arribar a tenir aspectes negatius i fins i tot pejoratius en l'actualitat. S'ha de recordar que pot estar molt vinculat amb la figura del bohemí o del *flanêur*, i és una forma de ser que no té res a veure amb les figures que van arribar al seu moment culminant a principis del segle XX a París, capital del món artístic, on molts artistes catalans i espanyols van viatjar allà en busca de prestigi, com ara Picasso,

Gris, Miró, Pitxot o Casagemas... Per tant deixarem la seva pròpia definició de treballador de l'art, i realment podem considerar que és així, ja que tota la seva vida està dedicada a això, a l'escultura de gran format i al disseny de grans dimensions. Així s'arriba a l'actualitat, on és considerat un dels grans experts en la creació d'acer corten, tant en la seva manipulació com en els acabats finals de l'obra. Plandiura actualment té obres dispersades per tot el món, començant per la pròpia comarca del Vallès Oriental (obres a Sant Pere de Vilamajor, Sant Antoni de Vilamajor, Sant Celoni, Granollers), passant per Catalunya (es poden contemplar entre altres localitats, peces a Santa Coloma de Gramenet, Barcelona, Blanes, Lloret de Mar) i finalitzant a nivell estatal i internacional, on té exposades obres a Puerto Rico, França, Canàries, Miami o San Francisco.

Josep Plandiura seguint amb aquesta figura del treballador de l'art, molt oposada a artistes del cercle de Granollers dels setanta i que tan a prop queda de Parets, com ara Paco Merino, Jordi Benito, Josep Uclés, Manel Batlle o Arranz Bravo (Plandiura en alguns moments també freqüentava aquests cercles), comença la seva jornada laboral relacionada amb l'escultura i el ferro, binomi de la vida artística d'en Josep, aixecant-se de bon matí i agafant el trajecte en l'actualitat de Barcelona a Parets. Finalitza la seva jornada a les 18 de la tarda i durant el dia l'agrada primer fer un esmorzar de plat i taula i sobretot poder llegir i escoltar les notícies del dia. Així transcorre el dia a dia i així treballa en les seves creacions artístiques.

Entrar al seu taller és com entrar en una atmosfera de creació, el seu estadi propi, i així ho va testificar Abraham Mohino: *“Les formes es creen com a tals, es corben, s'estructuren; adquireixen pes, mesura i direcció. El ferro és dur però versàtil, massís però dúctil. La planxa és una superfície de somni: les imatges de la ment hi reverbe-*

ren amorosos". Amb tot això dit, és normal que el propi escultor es consideri un enamorat del ferro.

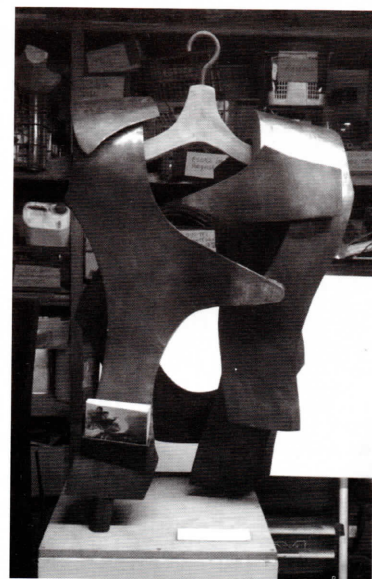
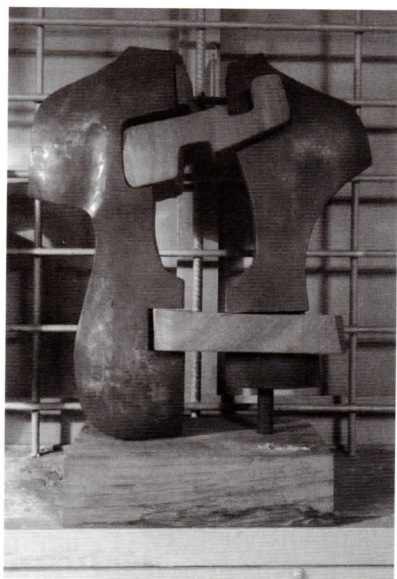
Aquest material del ferro, tan present en la trajectòria artística de Plandiura, és, després de l'alumini, el metall més abundant de la naturalesa (constitueix el 5% de la superfície terrestre). Els dos aliatges més importants del ferro són el acer i el fòssat. Aquests tipus de material utilitzat ja en època hitita (a mitjans del segon mil·lenni abans de Crist) amb gran importància al gòtic i al Renaixement (és quan adquireix aquest valor d'element decoratiu i ornamental). Ja en l'escultura moderna s'incorpora també la forja. L'arribada d'escultors com Pablo Gargallo o Juli González amb les seves noves tècniques del treball del ferro van aconseguir ennoblir el ferro i incorporar-lo dintre d'aquesta corrent d'avantguarda.

A mode de recordatori, va ser al segle XX quan l'escultura va abandonar de manera progressiva les tècniques tradicionals, com el tallat o el modelat. Així van sorgir nous procediments, com l'assemblatge, que havia iniciat Auguste Rodin. Amb aquest aspecte, van modificar el camp d'acció de l'escultura. El metall, susceptible de ser unit de forma duradora per la soldadura, es va imposar com el material predilecte una vegada

superada la II Guerra Mundial i serà a mitjans del segle, amb la multiplicació de les tècniques assimilades a l'escultura, quan diferents crítics d'art van parlar de l'escultura ampliada, i així es veu com aquestes escultures es poden estendre's a totes les pràctiques.

Per realitzar aquest tipus d'escultures, el ferro s'utilitza mitjançant diferents tècniques de treball. La més utilitzada és el repujat (consisteix a donar forma al ferro colpejant una xapa, això es pot fer tant amb el material fred com calent), a més de la soldadura elèctrica i la soldadura autògena. En l'actualitat també agafa certa importància l'utilització de l'acer corten, bàsicament per obres que posteriorment es trobaran a la intempèrie. Al ferro se li poden donar moltes formes.

Per tant i seguint l'estel·la, gran tot sigui dit, que van deixar els grans mestres de l'escultura contemporània, com ara Juli González, Pablo Gargallo, Eduardo Chillida o Marcel Martí, es troba en la cúspide actualment Josep Plandiura. Possiblement sigui el més universal de l'actualitat al panorama estatal i sobresurt a més la seva vessant de col·laboracions, amb l'arquitecte Frank Gehry (arquitecte que va dissenyar el Guggenheim

Conjunt de peces de petit format associades al tema dels bandolers

de Bilbao) o amb escultors de la talla d'Anthony Caro o Roger Mack. A més, fa anys, concretament al 1987 va participar com artista convidat al prestigiós *Triangle Artist's Workshop* en Pine Planes de Nova York (aquesta mostra em recorda a la coneguda Armory Show de 1913, exposició internacional d'art modern, on va ser un punt d'inflexió en direcció a l'art modern i on tenia cabuda diferents corrents i diferents artistes, entre ells, Goya, Duchamp o Kandinsky).

Per això, és un goig poder trobar al municipi de Parets aquest artista d'aquesta categoria. S'ha de dir que Plandiura va passar més de deu anys treballant a Sant Pere de Vilamajor, on tenia el seu taller i on va impulsar el Centre d'Art *la Rectoria*. Una vegada s'arriba a un número d'anys, finalitza el contracte i es junta amb la voluntat de canviar d'aires de l'escultor. A Sant Pere, considerava que havia finalitzat una etapa creativa allà, i considerava que havia el handicap de l'ubicació del municipi. Encara que l'agradava el poble, el taller i Sant Pere, no tenia bona comunicació i tenia problemes per fer entrar les grues i els camions, condició imprescindible per transportar les seves obres a destí. I a més considerava que era un poble amb molta vegetació, a diferència del que es troba a Can Serra on pot tenir més relació amb el típic camp de Taradell. Ell diu que ara, tant per davant com per darrere obre les finestres i portes del taller i solament veu camp de blat i de gra, a més d'animals al voltant. Pot tenir un taller dintre d'un edifici tan característic de Parets com és la masia de Can Serra, té suficient espai per utilitzar la seva maquinaria (té i utilitza màquines de 500 kg.) i pot fer entrar grues i camions. A tot això es junta que Parets solament es troba a vint km. de Barcelona,

amb una gran xarxa de comunicacions.

Abans d'entrar a tractar la manera de crear d'aquest escultor, em va sorprendre un element característic de la seva obra, element utilitzat en moltes de les creacions que realitza i és l'element de la literatura. Plandiura és un home cultivat en les lletres i això es nota en les seves obres (ell considera que una de les seves assignatures preferides era el llatí), a més de l'utilització física d'alguns llibres en diferents forats o indrets de les escultures, construeix receptacles interiors.

Alguns d'aquests llibres, indagant, es troben mutilats perquè així ho vol fer arribar a altres generacions l'escultor, ja que són obres literàries o escriptors que no haurien d'arribar al futur, com és el cas en l'obra de grans dimensions que es troba immers en l'actualitat i que ha ficat i inserit un llibre foradat pel mig al vestit de dona de l'escultura (aquesta obra viatjarà a Xangai, Xina, properament). Aquest llibre mutilat és de Bartolomé Soler (escriptor de Sabadell falangista que va escriure sempre en castellà). Relacionat també amb aquesta obra, sorprèn la seva perfecció a l'hora

Esbós previ realitzat per l'escultor

de tocar la peça, ja que es troba setinada amb oli perquè quedi perfectament. Plandiura sempre ha buscat crear obres perfectes a nivell de polir, sense cap imperfecció, com així passa en moltes de les obres creades perquè els invidents també puguin experimentar sensacions amb aquestes creacions sense fer-se mal. Això ho relaciona amb un viatge del passat, fa dècades al gran museu rus, l'Hermitage de Sant Petesburg, on el va sobtar les visites guiades per a cecs que anaven interactuant amb les peces tocant-les.

Fa uns anys, al respecte del treball de Plandiura amb el ferro, la seva col·laboradora Marta Chinchilla va escriure al respecte un text titulat

“La seducció del ferro”:

“El ferro és sobretot una música, un perfum, la capacitat per seduir i ser seduït. El ferro és molt més que un material. No és només una inesperada ductilitat, una sorprenent predisposició a transformar-se. El ferro és la forma dels seus buits, els gestos que insinua, els infinits camins que fa en l'aire. El ferro és una passió. No sempre és senzill saber on comencen i acaben art, artista i ferro.”

Fase de la creació de l'obra escultòrica

Possiblement la manera de crear fins que arriba a destí de Josep Plandiura no difereix molt d'altres escultors de l'actualitat i del segle XX. Primerament tota creació comença per un encàrrec (per exemple, actualment es pot contemplar una peça seva al conegut restaurant de tapes “Tickets” d'Albert Adrià del Paral·lel de Barcelona). A partir d'aquest encàrrec d'un particular o una institució, comença a sorgir l'idea a nivell de quatre dades.

Amb aquesta idea al cap de Plandiura, comença a dibuixar amb elements preparatoris i amb noves possibles idees. L'escultor de Taradell en aquesta fase comença a planificar com seria la sortida a destí ja que en aquest moment ja van sorgint dades de l'alçada final, els possibles revestiments de l'interior de l'escultura, els acabats i les formes finals que ha de tenir l'obra. Tot això es complementa amb les fotografies diàries que realitza dels elements i té com a norma el realitzar l'escrit diari al dietari amb les idees. Aquest fet el porta realitzant des de fa més de trenta anys, i es tracta d'una joia, ja que aquí explica els diferents processos de creació de les obres.

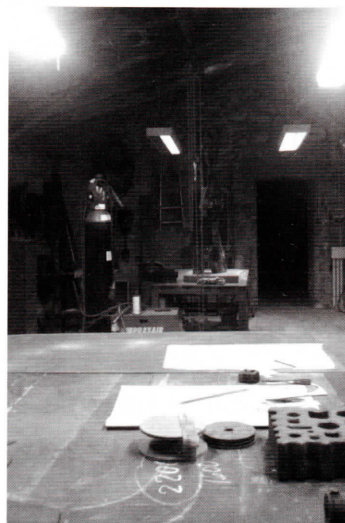
Posteriorment, una vegada s'ha realitzat aquest dibuix en paper i guix, es crea la maqueta amb dimensions reduïdes en ferro, però utilitzant les formes que s'utilitzaran més endavant. Aquestes maquetes que informa sobre l'escala, també dona les dades sobre les relacions que poden concebre

en els dibuixos anteriors.

Finalment, es crea l'obra seguint els paràmetres anteriors, però ja utilitzant les mesures finals, realitzant l'estructura interna amb reforços de suport. Aquestes obres que porta a terme en aquestes diferents fases, tenen formes variades, amb punts de suports al terra, altres punts queden suspesos a l'aire, utilitza formes recargolades on la part superior per exemple pot arribar als 150 kg. Es aquí, on aquests estudis previs que realitza l'escultor adquireixen la seva gran importància, ja que ha de controlar on aniran tot aquest tema dels pesos, quin gruix ficarà, quins revestiments interiors tenen i quin material utilitzarà finalment (ferro, acer corten...). Plandiura en algunes de les seves obres,

més concretament en l'escultura de mitjà i petit format també utilitza la fusta com a material decoratiu.

En tot aquest procés creatiu que finalitza amb el trasllat de l'obra, l'artista considera al respecte que “la peça te l'has de creure”. En

Taller de l'escultor

l'actualitat, al taller, sembla un museu en petit, amb maquetes i petites escultures, sobresortint un conjunt de peces escultòriques d'una gran qualitat vinculades amb els principals bandolers de Catalunya, com ara el conegut Serrallonga (ha romàs com a personatge de llegenda, executat un 8 de gener del 1634 a la forca de Barcelona. L'imaginari popular diu que robava als rics per repartir als pobres i va rescatar la seva estimada dels nyerros) i en Rocaguinarda (era conegut com a *Perot lo lladre*. Es va amagar a les muntanyes del centre de Catalunya i actuava a Osona, Ripollès, Bages i el Vallès. Va esdevindre el cap més

notable del bandolerisme català).

Aquestes escultures estan molt relacionades amb fets històrics de la seva zona d'Osona on va viure la seva infantesa, i pren com a característica que són peces de dos cossos mòbils, que es fusionen amb elements de fusta i que poden anant canviant de posició, a més de treure elements. Aquestes escultures transformables busquen diferents possibilitats dinàmiques. Normalment, aquestes peces de diferents cossos, es troben unides per frontisses i un eix, això possibilita l'adopció de moltes i variades posicions. Per exemple, la seva obra "*Sara II*" que es troba emplaçada a Puerto Rico, pot adoptar fins a 153 formes diferents.

A tot això, Josep Plandiura que té com a col·laboradora la Marta Chinchilla (artista que crea i dissenya interpretant tot allò que l'envolta, on l'element de la figura femenina sempre ha estat present i últimament ha realitzat una exposició vinculada amb els quimonos japonesos), sobresurt com s'ha dit en les escultures de gran format, que es poden contemplar en nombrosos espais públics i es tracta d'una escultura molt especialitzada, el ferro té això, a diferència de la fusta, molt més fàcil de manipular i d'esmenar l'errada, i aquesta creació de grans escultures públiques requereix una gran tècnica (Plandiura no utilitza el làser per la creació). Josep ja des de ben petit volia encaminar-se cap a l'art i més concretament cap a l'escultura, deixant una mica de banda els estudis, i una vegada arriba a l'edat comença a estudiar aquesta tècnica escultòrica, però cal dir, i és important de remarcar, Plandiura no segueix la tècnica d'altres escultors, sinó que realitza les seves obres perquè així ho considera, sense seguir patrons, i sobretot sense seguir cap teoria artística. Això si, Plandiura al seu moment va crear el Centre d'Art la Rectoria de Sant Pere de Vilamajor, un espai on s'han format els millors artistes del ferro, com ara Enric Pla, creador d'escultures de petit i gran format, a més de creador de dis-

senys exclusius per a làmpades i mobiliari.

Finalment, un dels elements també característics en el recorregut del món Plandiura, són les portes, possiblement la més coneguda és la que va fer per al Museu Pia Almoïna, al costat de la Catedral de Barcelona. Tal com ell opina, les portes han de ser irreal i imaginaries. Ell s'identifica amb les portes a l'espai. Aquest element escultòric a l'hora que funcional, considera que la porta ha de ser un objecte entenedor i palpable ja que ocupa un espai en un lloc públic.

Així veiem, que dintre d'aquest municipi de Parets del Vallès tenim possiblement el més reconegut dels escultors del ferro que podem trobar a nivell estatal, amb molts anys treballant aquestes obres i que aquestes poden ser contemplades a mig món. Tinc que agrair a en Josep Plandiura la seva cortesia i amabilitat per poder conèixer la seva forma de crear i poder entrar al seu taller, un autèntic estadi del saber i de la creació. Però tinc que reconèixer que vaig aprendre molt sobre la seva escultura, però sobretot aquella tarda d'octubre, amb sol d'estiu i amb el soroll de les cabretes de fons, el que més em va entusiasmar és la seva forma d'explicar, dialogar, el canviar de tema constantment, passant de parlar de la seva futura peça a parlar de Manel Batllé (escultor de Granollers), per tocar temes gastronòmics o parlar de capítols del passat, tot això amanit amb el cigarro que sempre té en Josep i la seva gorra inseparable al cap.

Esperem que un futur, no molt llunyà, la nostra vila de Parets pugui contemplar una o varies obres d'en Plandiura i ser una icona més del municipi, com així ho són la pèrgola de la Plaça de la Vila d'Enric Miralles, les pintures pop de Bartolozzi o Arranz Bravo, els capitells d'en Frederic Marès o les nostres masies.

Carles Toribio